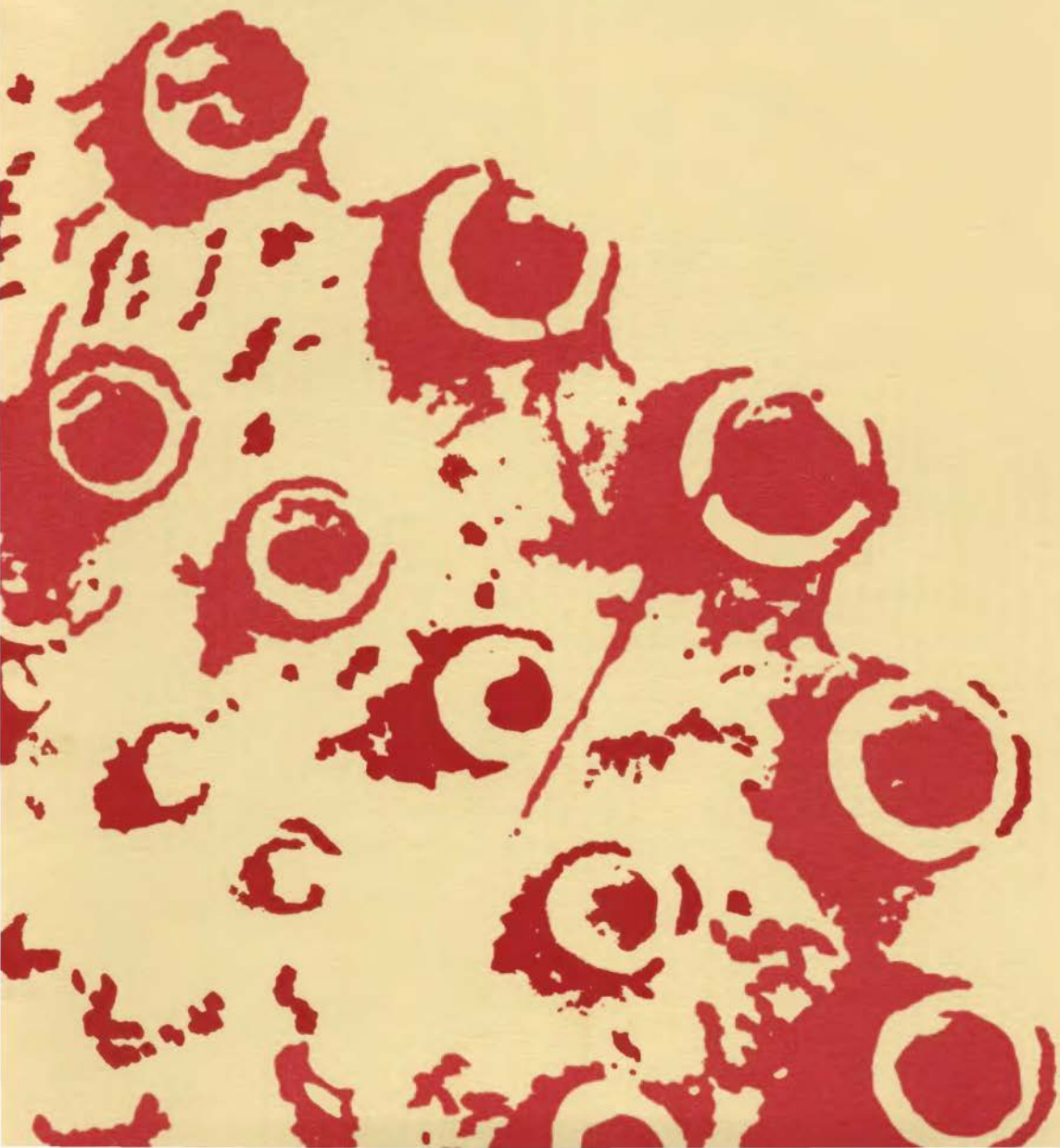

't inschrien

zesde jaargang nr 2, april 1974 kwartaaluitgave

Een Inschrien is een vakje in de tuugkist waarin waardevolle zaken werden bewaard'.

Kopij inzenden aan:

Th. L. M. van Stapele, Javastraat 24, Hengelo, redactie-secretaris.
telef. 05400 - 20419.

Redactie: J. J. H. Meijer, Olde Meulenweg 2, Hengelo, tel. 05400-1 28 51, eind-
redacteur.

Adriaan Buter, Neede.
H. H. Hagens, Almelo.
J. Overbeeke, Haaksbergen.

Administratie:

Mej. G. A. Weussink, Kortenaerstraat 20-II, Enschede, tel. 053-1 02 06

Bank: Algemene Bank Nederland N.V. te Enschede, Hoedemakersplein.

Giro: Nr. 1818110 t.n.v. Administratie 't Inschrien, Kortenaerstraat 20-II, Enschede.

Abonnementsprijs f 7,50 per jaar.

Losse nummers f 2,25

Uitgave van de Oudheidkamer 'Twente' te Enschede.

Overname van de inhoud, in welke vorm ook, is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

De havezathe Peckedam bij Diepenheim

Mr. G. J. ter Kuile in zijn 'Geschiedkundige aantekeningen op de Havezathen van Twente' begint hare geschiedenis in het jaar 1506. Wij kunnen echter reeds veel vroeger in de geschiedenis teruggaan daar de 'domus Pekedam cum attinentiis' reeds voorkomt in het bekende goederenregister van graaf Hendrik van Dale, heer van Diepenheim dat begint in 1188 doch mogelijk eerst uit de 14de eeuw is.

In de jaren 1383 - 1385 wordt genoemd als borgman van Diepenheim Godeken van Wolde 'Geheten Pockedamme'.

Ook wordt in de jaren 1382 - 1419 enkele keren genoemd een Godfried van den Peckedamme, die ook enkele keren voorkomt als Godfried van Wolde. Ook in 1495 komt nog een Godfried van Wolde geheten Piekedam voor.

In het einde der 14de eeuw had een borgman van Goor, Bruen van der Maat als een 'borchleen te Goor' den tienden over Kagheldinc, over den Varenbrinck over Engersinc, over den Seckencamp en over den Bekedam in den dorpe te Diepenheim. De Bekedam is ongetwijfeld dezelfde als het Peckedam, daar later in de leenregister van Overijssel deze tienden steeds in één hand blijven en steeds het Peckedam vermeld is.

In 1520 zijn deze tienden in handen van Otto van Doernick, in 1557 van Unico Ripperda tot Weldam, doch vanaf 1613 behoren ze aan de eigenaar van het huis Ensink bij Diepenheim, resp. families Peckedam, Markhoff en van Wijdenbroek.

Het Peckedam, zoals we reeds zagen, was eigendom van de Heren van Diepenheim, en werd in 1331 door Willem

van Boecstelle en diens vrouw Cune-gonda van Dalen met de Heerlijkheid Diepenheim, tesamen met de borglenen verkocht aan de Utrechtse Bisschop Jan van Diest.

De diep in de schulden stekende Utrechtse Bisschoppen moesten vele bezittingen aan hun ambtmannen verpanden en zo zien we bij het maken van de huwelijksvoorwaarden op de 4de Dinsdag na Sunte Jacobidach 1506 van Johan van Twiclo en Jutte Sticke dat de moeder van de bruid Elsabe van Middachten, weduwe van Johan Sticke, zich het vruchtgebruik voorbehoudt van het huis Weldam en het huis Peckedam.

Johan Sticke was van 1484 tot 1488 Kastelein van de Blankenburg en tevens ambtman van Blankenburg en Haaksbergen.

Op verzoek van diens weduwe werd op 13 oktober 1489 als waarnemer voor de erfgenamen Bernd van Bevervoorde, heer van de Oldemeule, in dit ambt aangesteld. In 1519 zien we Bernt Gerdeszone van Bevervoorde en Berndt Berndeszone van Bevervoorde, drost te Blankenberg bij verkoop van het erve Colthoff in Groot Agelo aan 't Convent van St. Anthonius te Albergen, als waarborg voor de goede nakoming, o.a. het erve den Peckedam in de heerschap van Diepenheim stellen. In 1528 droeg de bisschop van Utrecht de wereldlijke macht over aan Keizer Karel V en ongetwijfeld zijn de van Bevenvoordes toen beleend met het Peckedam.

Het was een zoon van Berndt Berndeszone van Bevenvoorde, Zweder, waarvan vermeld is dat, Peckedam een

oude Havezaet is, die dit huys heft getimmert. Wij komen hier later nog op terug. Zweder's kleindochter Anna bracht het Peckedam door haar huwelijk met Diederik van Doetinchem het huis in dit geslacht. Daar het geslacht van Doetinchem R.K. was, was het recht van Havezathe 'slapende' geworden. R.K.-edelen werden immers niet toegelaten tot de Ridderchap van Overijssel en konden dus ook niet 'ten landdage verschreven worden'. Na het overlijden van Diederik in 1637 werd hij in het leen opgevolgd door zijn zoon Jan, en na diens kinderloos overlijden kwam het aan zijn jongere broer Hendrik.

Hendrik van Doetinchem tot Peckedam transporteert op 23 april 1668 het Peckedam op Otto de Rode van Heeckeren, die op 1 mei 1668 zich voor deze havezathe laat verschrijven ten landdage. Na zijn overlijden laat zijn zoon Reinier Jan zich op 8 april 1684 verschrijven, die echter reeds na een jaar overlijdt, zijn moeder Johanna Agnes van Lintelo als erfgenaam nalatende. Zij was inmiddels hertrouwd met Pieter Batier die extra ordinaris gezant van de Staten Generaal aan het Spaanse Hof was.

Op 22 maart 1697 wordt het Peckedam verkocht aan Johan Rabo van Keppel, kapitein in de garde en adjudant van Stadhouder-Koning Willem III.

Hij was later luitenant generaal en o.a. gouverneur van Bergen op Zoom en Luxemburg en broer van de gunsteling van de Stadhouder-Koning, de eerste graaf van Albemarle.

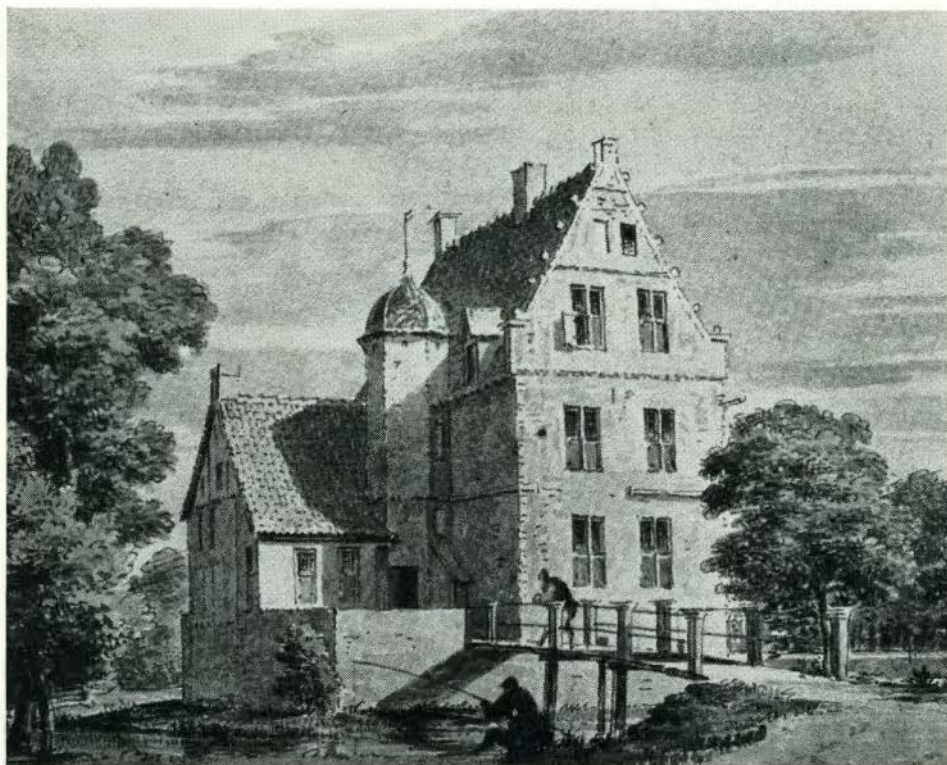
Na het overlijden van Johan Rabo in 1733 verkocht diens tweede vrouw Cornelia Mechtelt van Lijnden op 5 juli van dat jaar het Peckedam aan Joan Albert Gabriel Sloet tot Warmelo, drost van Haaksbergen. Reeds tijdens zijn leven wordt zijn zoon Anton Sijmon in 1742 met het Peckedam beleend en hiervan ten landdage ver-

schreven. Zijn huwelijk met Armgarda Stephania van Raesfelt tot Heemse bleef kinderloos en hij werd in 1748 bij zijn overlijden opgevolgd door zijn neef Anton Sloet to Warmelo. Deze laatste verkoopt op 22 juni 1758 voor *f* 13400.- aan Jan Hendrik Muiderman, J. U. Dr. en richter van Diepenhem het huis Peckedam, het erve Bekenkamp, de Benneker plaats etc.

Hoewel deze op 8 juni 1759 met dit goed beleend werd, kon hij als niet-adellijke niet verschreven worden ten landdage. We zien nu vervolgens een merkwaardige transactie, waarbij een edelman het Peckedam koopt, niet om er te wonen, doch uitsluitend om het recht van een havezathe ten landdage verschreven te worden.

J. H. Muiderman, die inmiddels in 1763 getrouwd was met de dochter van de predikant te Geesteren. Berendina Avink, verkoopt op 23 augustus 1770 met een grote winst, n.l. voor *f* 18000.- het Peckedam aan Frederik Gijsbert van Dedem tot ten Gelder. Wat de beweegreden geweest mogen zijn van koper om de volgende handelingen te verrichten om ten landdage verschreven te worden, is ons duister.

Reeds in 1767 was hij te samen met zijn vader verschreven van de Havezathe de Gelder bij Wijhe. Door de aankoop van het Peckedam werd hij op 31 maart 1770 verschreven van deze havezathe. Op 13 april 1774 koopt van Dedem van Unico Wilhelm Graaf van Wassenaar tot Twickel de Havezathe Hachmeule voor *f* 16124.- en laat zich op 3 april 1776 in plaats van het Peckedam, zich van deze Havezathe verschrijven. Ook weer een 'schijntransactie' daar later dit goed weer aan Twickel komt en tot den huidige dag daarbij is geïncorporeerd. Op 5 april 1780 verkoopt van Dedem het Peckedam weer aan richter J. H. Muiderman voor *f* 12000.-! Ongetwijfeld wilde Van Dedem car-

rière maken. In 1784 wordt hij benoemd tot Ambassadeur aan het Hof van de Ottomanische Porte. In de huidige verzameling van het Huis Singraven bevinden zich enkele schilderijen, die het gezantschap van Van Dedem bij de 'Porte' afbeelden. In 1793 wordt hij weer verschreven van de Gelder. We mogen aannemen, dat rechter Muiderman al die jaren op het Peckedam is blijven wonen.

Toen hij op 1 september 1811 op dit huis overleed, werd zijn erfgenaam zijn nicht Johanna Barbara Theodora Wijchel, weduwe van Albertus Adrianus van Noort, die zeer waarschijnlijk de laatste jaren voor hem het huishouden had gedaan. Op 12 april 1812 verkoopt zij, wonende op 'sa maison de campagne nommée den Pekkedam', aan graaf Rutger Jan Schimmel-

penninck, wonende op de aangrenzende havezathe Nijenhuis, een aangrenzende boerderij Leideboer.

Eerst op 11 oktober 1815 verkoopt zij aan dezelfde havezathe den Peckedam met alle gebouwen, getimmerten, landerijen, houtgewassen enz. en twee boerderijen Bekkekamp en Breuker en voorts met alle 'zodanige regten en geregtigheden als aan den voorzeiden huize en havezathe verknogt is en vanouds door de eigenaar dezelve in den tijd geëxerceerd, waaronder visserijen, jacht en jagtkring, zoals dezelve van ouds aan de voorzeide havezathe is verbonden geweest daaronder wel expresselijk begrepen het regt van uitsluitende jacht op en over het erve Donkelaar, wijders het regt van mede collatie tot kerk en school te Diepenheim, voorts het gestoelte en begraaft-

plaats in de kerk aldaar enz. enz.'. De koopsom bedroeg f 12500.-. Een maand later, op 16 en 17 november 1815, wordt door notaris J. H. Jordaan te Haaksbergen de inboedel van de Wed. van Noort op een publieke veiling verkocht en op 17 januari 1816 de inboedel van de op de Peckedam wonende Jan Hendrik van Noort.

Door Schimmelpennink werd het goed geheel in de bezitting Nijenhuis geïncorporeerd. Het huis Peckedam werd door hem afgebroken, alleen de grachten, gelegen aan de linkerzijde van de huidige oprijlaan herinneren nog aan de havezathe.

Grote verwarring is er ontstaan over hoe het huis Peckedam er uitgezien moet hebben. Er bestaan twee totaal verschillende afbeeldingen. In Ter Kuile's Havezathen komt voor een afbeelding, overgenomen uit het 'Tweede deel van de afbeeldsels der voornaamste gebouwen uyt alle die Philips Vingbooms geordineert', uitgegeven te Amsterdam bij Philips Vingbooms in 1674.

In dit boek wordt vermeld 'Deze Huy-sing in 't landschap Twente, onder den Gereghte van Diepenheim, in een zeer aangename landsouwe, is aldaer doen bouwen door den Wel. Ed. Heer N. van Heuvel in den jaren 1656, op de plaats van outs genaemt Peckedam waer van 't maecksel bij den twee achtereenvolgende afbeeldsels werd gezien en daer bij de verscheydenheit van alle de kamers, koucken en aankleeven derselver, zijnde de kamers boven mede in de selve wijs verdeelt, doch soodanigh van een gescheyden, dat de achterkamer met een bijzondere trap begaan worden, sulcks dat gedeelten tot gebruyk van de vrouw wert gehouden. Boven de generale kamers is een geheel ruyme solder, gebruyckt werden de soo om zaet op-teleggen als wijders ten diensten van de huyshouding hebbende mede

schoone verwulfdde kelders, en t'Huys rondom even schoon uytgewerckt'. De tweede afbeelding is de plattegrond der begane grondverdieping. Via een trap bereikt men de hoofdingang en bereikt men het 'Voorhuys' met het trappenhuis, achter het trappenhuis vindt men de 'kookken links van het 'Voorhuys' de 'sijcamer' en daarachter een slaapkamer en een 'daegskamer' grenzende aan de keuken. Aan de rechterzijde van het 'voorhuys' het 'saellet' een groot vertrek met een schouw en daarachter een 'garderobe' en 'mostkookken'.

Zoowel bij de slaapkamer, als 'daegskamer' vind men een toilet dat kenmerkend boven de gracht uitmondde. Een dito gemak vindt men bij het 'saellet'. Philips Vingboom leefde van 1613 tot 1678. Afkomstig uit Meche!en vestigde hij zich te Amsterdam en werd daar één van de grote bouwmeesters van de voornaamste huizen aan de Keizers- en Herengracht. In de genealogie van Hövell staat, dat Roelof van Hövell, zoon van Gerhard en Aleida van Doetinchem, heer van Nijenhuis en Kevelham, gehuwd met Elsabe Cristina Bentinck, in 1658 het Peckedam liet bouwen, en dat de plattegrond zich in het familiearchief bevindt, en dat het Peckedam vermoedelijk georven was van Jan van Doetinchem tot Peckedam, neef van zijn moeder. Nergens vindt men dat Roelof van Hövell in het bezit geweest is van het Peckedam, integendeel, zooals we hiervoor zagen verkoopt Hendrik van Doetinchem in 1668 het Peckedam aan Otto de Rode van Heeckeren.

Vermoedelijk heeft Van Hövell wel plannen gehad, maar nooit de gelegenheid gekregen deze uit te voeren. Meer geloofwaardig is de hierbij afgebeelde fraaie gewassen pentekening, zoals die berust in het archief van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, en zoals zij ook afgebeeld is

in 'Een Kabinet van Twentse gezichten'. De vervaardiger van deze in 1732 vervaardigde tekening, Cornelis Pronk (1691 - 1759) trok in gezelschap van Abraham de Haan, Meijling en Andries Schoenmaker in Twente rond, en vervaardigde verscheidene afbeeldingen van plaatsen en havezathen.

Van Andries Schoenmaker is een reisbeschrijving bewaard gebleven, en moeten we aannemen, gezien ook ander werk van Pronk, dat deze met de naam Peckedam gesigioneerde tekening, betrouwbaar is.

Op een uit 1780 bewaard gebleven taxatierapport staat; 'aan dit gebou in het generée kann anders niets vinden dat bouwvallig is als de solders'. Het had zes kelders, diverse kamers en zalen met 'Engelsche schoorsteens, een steenen wendeltrappe tot boven in het Huijs in dat Toorentjen; het front lang 54 á 55 voet'. Dit torentje is wel aanwezig op de tekening van Pronk, maar niet op de afbeelding van Vingbooms.

Reeds hiervoren werd vermeld, dat de in 1570 overleden Zweder van Bevevoorde het Peckedam heeft 'getimmerd'.

De tekening van Pronk toont een gebouw met duidelijke kenmerken van de bouwstijl uit de tweede helft der 16e eeuw. De wel eens geopperde mogelijkheid, dat er twee naast elkaar gelegen huizen Peckedam bestaan zouden hebben, wordt door niets gewettigd. Ook op de kaart van de Zwitserse Kapitein-ingenieur J. H. Hottinger uit 1783 en afgebeeld in 'Een Kabinet van Twentse gezichten' komt slechts een huis voor. De afbeelding van Pronk geeft m.i. het huis Peckedam weer zoals het in het begin der 19e eeuw werd afgebroken.

D. Jordaan J.G. Hzn.

Beurs

Ter overname aangeboden:

Schilderij van de Hengelose schilder M. F. Staudt.

Boeken: Ons Dinkelland door J. B. B. Bernink 3e druk 1926. Tochten door Twenthe, uitgave V.V.V. Almelo 1940.

Gevraagd:

Ansichten van Twente.
Th. L. M. van Stapele, Javastraat 24, Hengelo, Tel. 05400 - 2 04 19.

Bronnen:

Mr. G. J. ter Kuile, Geschiedkundige aantekeningen op de Havenzathen van Twente.

Drs. A. I. Hulshof, Een Kabinet van Twentse gezichten.

Dr. F. Philippi, Das Güterverzeichnis Graf Heinrichs van Dale in 'Bijdragen en Mededelingen Historisch Genootschap', 25ste deel 1904.

Mr. S. Muller Fzn. De Registers en Rekeningen van het Bisdom Utrecht 1325 - 1336, deel II J. van Doorninck, Tijdrekenkundig Register op het Oud Provinciaal Archief van Overijssel.

Mr. A. P. van Schilfgaarde. De Graven van Limburg Stieren in Gelderland en de Geschiedenis hunner bezittingen, 2de stuk.

W. Wijnnaendts van Resandt. Geschiedenis en Genealogie van het geslacht van Middachten.

Mr. J. van Doorninck. Geslachtkundige aantekeningen ten aanzien van de Gecommitteerden ten Landdage van Overijssel.

Genealogie van Høevell, 2de druk.

Archief:

Gemeente Archief Zutten, Handschrift Kreijnck. Protocol 2 van het Gericht Diepenheim in Rijks Archief Overijssel.

Archief Notaris Wolter Jalink te Goor in idem. Archief Notaris Jan Hendrik Jordaan te Haaksbergen in idem.

De verjonging van de oude kerk te Borne

Wat ik verlang . . . .
is een kerk in de stad
als een toevlucht . . . .
een lichaam ademend,
een open plek in het
bos van de binnenstad
als een lichtpunt.

(Guillaume v.d. Graff).

Borne heeft iets van haar oude gezicht teruggekregen.

In de herfst van 1972 verraste een persbericht de kerkvoogdij van de Hervormde Gemeente te Borne. Binnen het kader van de werkeloosheidsbestrijding mocht zij op zeer korte termijn opdracht geven tot restauratie van de middeleeuwse, aan Stephanus gewijde, kerk. De plannen waren wel oud, doch men rekende niet eerder dan in 1974 te kunnen beginnen.

Ir. T. van Hoogevest, architect te Amersfoort en voortkomend uit een bekend geslacht van kerkbouwers, maakte met grote voortvarendheid de plannen en aan aannemersbedrijf Feberwee werd de uitvoering opgedragen. Binnen één jaar kon de restauratie worden voltooid.

Een kostbaar cultuurmonument uit de 15e eeuw is behouden voor volgende generaties.

In de pers wordt bij die gelegenheid altijd gesproken over 'in oude luister herstelde kerken'. Vraag blijft dan: 'Wat is oude luister?'

Hoe oud de luister van de Bornse kerk is, is niet met zekerheid na te gaan. Wij kunnen dat wèl zeggen van het huidige kerkgebouw, maar daarvoor?

Er zijn, voorlopig, twee argumenten aan te voeren, welke pleiten voor het bestaan van een ouder gebouw dan het bestaande, hetwelk deels uit de 14e eeuw stamt.

1) In 1206 draagt de toenmalige abt van het klooster in het Drentse Ruinen de Kerk van Burgunde met bijbehorende bezittingen in de marken Zenderen en Almelo over aan de Bisschop van Utrecht, Diederik van der Aare.

2) Bij opgravingen in het koor der kerk op 14 en 15 april 1973 suggereerden een aantal vondsten het bestaan van een eerder kerkgebouw. Er zijn toen een tweetal kisten gevonden op 1.68 resp. 1.75 meter, zij het zonder menselijke resten.

Volgens verslag in het kerkblad 'Hervormd Borne' van 23 juni 1973, is er over deze vondsten overleg gepleegd met Drs. H. Halbertsma van de Dienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek. Genoemde kisten zouden begravingsresten zijn van voor de periode van de bouw van de huidige kerk. Losse vondsten van kloostermoppen, ijzeroersteen en zwerfkeien wijzen mogelijk op een romaanse voorganger.

Laten wij het zorgvuldig gerestoreerde kerkgebouw eens nader bekijken. Het koor en de toren behoren tot het oudste gedeelte van het complex. Beide zijn in de veertiende eeuw gebouwd. Het schip in de 15e eeuw. Waarschijnlijk stamt de vorm van het schip, zoals het nu te zien is, uit 1482, de vermoedelijke datum van de verbreding van de kerk. In het gebouw, op een gewelfvlak van de zuidwestelijke travee staat in gotisch schrift

aangegeven: 'anno dni mcccclxii'. Met daarbij enkele huismerken. Mogelijk zijn dit 'levenstekens' van de genoemde verbreding. Resten van een waterlijst, gevonden tijdens de restauratie op het noordelijke stuk van de scheidsmuur tussen koor en schip, wijzen eveneens in dezelfde richting. De tweede helft van de 15e eeuw is erg belangrijk geweest. In 1445 werd een jaarrente verkocht tot verbouw van de kerk. Vergroting van het gebouw leidt tot verruiming van de mogelijkheid van geloofsuiting en een nieuw 'lekenboek' verrijst op de wanden. Naast het hoofdaltaar op het koor, gewijd aan Stephanus, zijn twee zij-altaren in het schip aangebracht. Aan de Noordkant een altaar gewijd aan Maria en aan de zuidkant, gewijd aan Nicolaas. De Bornse kerk kende toen reeds enige decennia het be-

staan van twee vicariën.

In 1413 werd de Nicolaas-vicarie gesticht en in 1420 stichtten de priesters Johannes en Jacobus Helbing een vicarie ter ere van de H. Maagd. (Johannes Helbing is priester te Borne geweest).

Als u dit bedenkt, dan begrijpt u, hoe prachtig en evenwichtig de kleine dorpskerk was ingedeeld. Boven het Maria-altaar de fraaie schildering 'De Boom van Jesse' met de H. Maagd in medaillon geheel bovenaan en boven het altaar van Nicolaas zelf, eveneens in fresco een voorstelling van een bisschop en de 'H. Maagschap'. Tussen beide voorstellingen de moeder in sober kledij, die haar kind beschermend bij zich houdt.

De altaarsteen, welke thans dienst doet als avondmaalstafel op het koor, doet, gezien de profilering, vermoede-

den, dat we te maken hebben met de steen van het vroegere Nicolaasaltaar.

Alle muurschilderingen, tijdens de restauratie 1918 - 1921 ontdekt, stammen uit het eind van de 15e eeuw. Zij zijn vakkundig hersteld door de Zutphense restaurator Jelle Otter.

Het valt op, dat er een stijfverschil is tussen de schilderijen in het koor en die in het schip.

De geweldige Christoffel met de schenkers (op het dichte venster aan de oostzijde van het koor) en Het Laatste Oordeel op het gewelf ademen minder devotie dan de fresco's in het schip.

De prachtige noordoosthoek van het schip, met voorstellingen van de heiligen Georgius (Joris-met-de-draak) en Antonius Abt zijn, met de eerdergenoemde Boom van Jesse indrukwekkend.

Drie heiligen horen bij elkaar: t.w. Christoffel, Rochus en Antonius Abt. De beide laatsten hadden als speciale taak, hun vereerders te redden van de gevreesde pest, terwijl de laatste tevens beschermend optrad tegen een vroegtijdige dood.

Het totale bestand van de schilderijen maakt een bezoek aan de kerk zeker waard.

De grafzerken, reeds in 1925 beschreven door Mr. P. C. Bloys van Treslong Prins²⁾ zijn tijdens de laatste restauratie hergroepeerd. De belangrijkste steen is wel die van Johan van Welvelde (gest. 1525) en Wilhelmina van Rutenborgh (gest. 1526) thans geplaatst tegen de noordermuur van het torenportaal.

Met een reconstructie-copie van een gotische kaarsenkroon en de zandstenen offersteen uit ca. 1500 vormt het een goed geheel.

De originele, weliswaar gehavende kroon is in bruikleen afgestaan aan het Rijksmuseum te Enschede. Het

was een zeer zeldzame vondst boven de gewelven van de kerk tijdens de restauratie tussen 1918 en 1921.

De invloed van de vroege periode van de Reformatie is gering. In Twente is de kerkhervorming ca. 1521 op gang gekomen. Voordat er in 1598 een 'gereformeerd predikant' werd benoemd in de persoon van Johannes Nijhof, stond de pastoor Petrus van Straalen reeds onder invloed van Luther. Christoffel Schele Heer van het Weleveld, en bezitter van het collatierecht van Borne's Kerk, was met zijn familie actief aanhanger van Luther en voerde de Augsburgse Confessie in. Zijn uitgesproken Lutherse ideeën botsten tegen de opkomende Calvinistische invloed. De leer van Luther kon niet gehandhaafd blijven. Het oudste reformatorische meubelstuk is bijna symbolisch: de prachtige kansel van fijnkorrelig zandsteen, waarschijnlijk westfaals werk. De achtkantige kuip met Ionische zuiltjes is versierd met bijbelteksten in gotisch schrift in de streektaal: het plat met nederduitse inslag.

Ruim vijftig jaar geleden ontving de kerkelijke gemeente nog een aantal aardige stukken. Uit de periode 1918 - 1921 dateren de in koper gevatte lezernaar aan de kansel en de houten standaard op het koor. De oude kanselbijbel op de avondmaaltafel is een geschenk van de Vereniging Oudheidkamer 'Twente' te Enschede, in schoonschrift vermeld op één van de eerste bladen van dit boek.

De nieuwe restauratie leverde, als te doen gebruikelijk, een aantal geschenken op. Zij werden aangeboden tijdens de feestelijke heropening op 20 december 1973. Tot deze giften behoren de tafel in de consistoriekamer, uit oud eikenhout vervaardigd door de uitvoerder, de Heer Boerrigter.

Het kerkkoor bood twee kandelaars aan, door M. Cornelisse vervaardigd

Berfelo (II)

Met alle respect voor de speurzin en kennis van den hr. Hekket kan ik het nog niet eens zijn met zijn verklaring van het woord Berfelo.

Uitgaande van de zekerheid, de aanwezigheid van een groot grafveld waar het BERFELO op zijn minst een deel van was, lijkt het mij niet waarschijnlijk, dat men het terrein een in-

---

uit wengé-hout.

Een intiem, kleurig juweel is weer gaan flonkeren.

Een verbinding met het verleden; een functionerend monument in het heden. Al restaurerend is er gezocht naar geheimen, die een oude kerk kunnen inhouden.

Eén geheim bewaart dit gebouw zelf, als een kostbaar goed. Dit geheim is gegroeid en geworteld in haar bestaan en niet weg te werken in de meest oprechte restauratie.

Het zijn de 'gebeden, de muren ingedrongen als rook in een barnstenen pijp' (Godfried Bomans).

Laten wij ernaar streven, dit 'geheim' in de toekomst blijvend te eerbiedigen. Tot elke prijs.

J. J. Grootenboer

houdloze naam gaf als, 'ACHTERLO of ACHTERBOS'.

Wij moeten, aldus Hekket, steeds uitgaan van de oudste ons bekende vorm. Goed! Maar dat houdt niet in dat de oudste vorm ons bekend is. Wij zullen er wel eens naar moeten raden. De ons bekende vorm is, - 1357 DEN OELDENHOVE ZU BARVETLO. - In die tijd was het grafveld al zo'n 2000 jaar oud. Dat dat woord in de loop der eeuwen nog wel eens gewijzigd is, is ons niet bekend maar wel mogelijk. Het woord Barve bestond in ieder geval al in de 5de eeuw, toen de Saksen het naar Engeland brachten. Maar wat gebeurde er zo tussen 800 en 1100? De kerkelijke overheden gingen de regio's beschrijven. In bosrijke streken zoals bij ons kregen veel bestaande woonoorden een uitgang - lo of roden. Bij nieuwe vestigingen koos men als eerste element de naam naar de plaatselijke omstandigheden met de uitgang lo.

Dus zonder lo was allicht een oudere naam 'ZU BARVET'. Een geografische naam waaraan het erf zijn naam ontleedde. Evenzo als bij Ter Schegget. Ik dacht, dat ik hiermee op een mogelijkheid heb gewezen dat ondanks, of juist dank zij de 't' in het woord Barvetlo, Berfelo wel afgeleid kan zijn van het grafveld dat wij nu kennen, als dat van 'de Waarbeek'.

Zonder lo, zu Barvet, ter of het grafveld.

Zu Barvetlo, het lo, de open plek in het bos met de grafheuvels.

Zie 't inschrien no. 4-1973, no. 1-1974 Tubantia, Serie B. J. Hekket 'Wat betekent'.

H. J. Eising

¹⁾ Met dank aan de Heer A. L. Hulshoff, die voor mij het manuscript vóór het ter perse gaan heeft willen doorlezen en een aantal waardevolle kanttekeningen heeft geplaatst.

²⁾ Zie Mr. P. C. Bloys van Treslong Prins, Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de kerken der provincie Overijssel, Utrecht 1925.

Op zoek naar de familie ten Hulscher

In 1949 las ik in de Katholieke Illustratie dat het Seminarie Warmond 150 jaar bestond. De oprichter ervan was Hermanus ten Hulscher. Van hem en zijn opvolgers stonden bij dat artikel foto's, die ik nu in mijn bezit heb, ook is dit het geval met het sluiten van het Seminarie in 1967, deze foto's zijn nu ook in mijn bezit.

Hermanus ten Hulscher schreef ook wel, bijv. ook inleidingen en voorwoorden, vooral in gebedenboeken. Zo wil het dat hij een voorwoord schreef in een Kerkboek. Bij dit voorwoord is de datum geplaatst, 29-9-1792. Ook dit boek heb ik bij mijn gegevens kunnen voegen.

Ik heb eens aan President de Graaf geschreven of er op de naam ten Hulscher ook inlichtingen zijn te krijgen of dat er wel eens gegevens over hem zijn gevraagd. Als antwoord hierop, verwees hij mij naar de Provinciale Bibliotheek en speciaal naar het boek 'Oprichting van het Seminarie Warmond' waarin deze Fam. is beschreven door J. C. v.d. Loos. In dit boek vond ik de oorsprong van de Fam. ten Hulscher gedeeltelijk terug. Daar de Fam. in Zenderen en Borne heeft gewoond, heb ik de Overste van de Paters Carmelieten inlichtingen gevraagd. Het zag er naar uit dat ik bij hem aan het goede adres was. Het bleek dat bij hem in het klooster een zekere Pater Thien woonde, deze wist zeer veel van de Fam. dit ook omdat hij een Tante had die ten Hulscher heette en gehuwd was met een Brummelhuys. Deze Fam. heeft gewoond op de Schoppenstede in Delden. De mogelijkheid bestaat dat deze mensen

ook tot de Fam. behoren, want in 1729 is er volgens het R.K. Doopboek van Borne een Hermanus gedoopt. De ouders van genoemde Hermanus waren Gerardus en Maria of Margaretha. In de 'Volkstelling' van plm. 1748 komen zij in de Gemeente Borne niet voor. Wel in de Volkstelling van Delden. Hier is vermeld een Gerard en zijn vrouw. De voornaam van de vrouw werd bijna nooit vermeld in de telling, wel de namen van de kinderen, want bij hen was een Hermanus genoemd waarbij dan geschreven werd, 'ouder, en boven de 10 jaar'. In die telling vlak boven de vermelding van Gerard en zijn vrouw, lees ik de vermelding 'Hendrikus ten Hulscher en zijn vrouw, geen kinderen'.

Zij zijn volgens de in mijn bezit zijnde Huwelijksakte pas gehuwd.

Volgens een Huwelijksakte van Delden is Hermanus in 1754 gehuwd met Berendina Akkerhuys uit Wien. Zij hebben in 1755 een zoon Gerardus gekregen. In 1757 huwde Berendina weer met Jan Peller. Zij, Berendina, is dan de weduwe van Hermanus ten Hulscher. Berendina overlijdt in 1812, zij is dan vermoedelijk oud 80 of 100 jaar. Deze twee leeftijden zijn zo ook genoemd in de akte, hierin werd ook vermeld 'nalatend 3 kinderen, 1 uit het eerste en 2 uit het tweede huwelijk. Haar eerste zoon, dus uit het huwelijk met Hermanus ten Hulscher heet Gerardus. Deze huwde in Delden met Sussana Brukers of Broekhuis, en woonde op de Vossenbrink in Delden. Uit dit huwelijk zijn 6 kinderen geboren waarvan er een jong is overleden. De andere vijf zijn alle ge-

huwd, omstreeks 1820. Hiervan is in Delden gehuwd Johana met Ruppert. Hendrikus met Berendina Leferink. In Zenderen Jannus met Geertrui Annink, mogelijk is zij verwant aan 'Hutten Klaas' dit was een bijnaam van Klaas Annink die veel in hutten sliep. In Hengelo is gehuwd Hermanus met Engelina Post, in Deventer is gehuwd mijn stamvader Arnold of Arend ten Hulscher met Wilhelmina Oude Woordman uit Bathem. Van de bovengenoemden hebben de eerste 4 enkele kinderen gehad, deze kinderen zijn jong gestorven of waren geen stamhouder. Arnoldus was bouwman of landbouwer, hij woonde tot 1836 in de van de Polstraat te Deventer. (Mischien zijn hiervan nog oude foto's) Arnoldus en Wilhelmina hadden een groot gezin, 3 zonen waarvan er een jong is overleden en 5 dochters. Dit gezin raakte in armoede en werd evenals anderen, door steun van de Gemeente of uit contributie in juli 1836 in de Maatschappij van Weldadigheid geplaatst als vrije kolonisten in Wilhelmina-oord bij Boyl (Noordwolde Fr.) Zo ook bestond nog een kolonie in Frederiksoord, Gem. Vledder en in Willemsoord. Dit waren alle vrije kolonies. De minst bedeedden, zoals zwerwers etc. werden geplaatst in Veenhuizen. Zie hiervoor ook jaarverslagen v.d. Maatschappij van de Weldadigheid in de Bibliotheek, of in de Bevolkingsregisters v.d. Kolonie in het Rijksarchief te Assen of in de Gemeente waar zij voor de plaatsing hebben gewoond.

Het gezin van mijn Overgrootouders was nog maar nauwelijks een half jaar in de kolonie of op 25-12-1836 is de Vader, Arend, op de weg van de kolonie naar Noordwolde overleden. Dit was een grote slag voor het gezin, waar het oudste kind 15 jaar was en de jongste 3, toch hebben allen het geluk gehad dat zij goed zijn terecht

gekomen. Moeder Wilhelmina is nadat zij 36 jaar in de kolonie is geweest als oud koloniste op 15 Jan. 1872 overleden op 82-jarige leeftijd.

De oudste zoon van dit gezin is Gerard Jan. Hij is in 1851 gehuwd met Agnes Mailly, geb. in 1824 in de kolonie. Haar ouders kwamen uit Bergen-Henegouwen ook in de kolonie met 3 kinderen, haar vader was schaapherder. De naam Mailly komt nu nog voor in de Gem. Weststellingwerf en in de Gem. Assen. Uit het huwelijk tussen Gerard Jan en Agnes Mailly zijn 2 Stamhouders geboren en wel mijn Vader Hendrikus en zijn broer Arnold, verder nog 2 dochters. Volgens de Naamkunde te Amsterdam zijn al de kinderen, kleinkinderen enz. dus allen die de naam ten Hulscher dragen nakomelingen van mijn vader of van zijn broer Arnold.

In de Gem. Borne wonen nu nog 3 Dames met de naam ten Hulscher, deze zijn geboren plm. 1900. Zij zijn nazaten van de Fam. van de Koekedijk te Zenderen. Van deze stam heb ik zeer veel gegevens, uit Zenderen, Delden, Weerselo, Borne, Haaksbergen, Tubbergen en Amsterdam, zowel geboorte-, huwelijks- alsook overlijdensakte's.

In oude archief-gegevens kan ik de stam van Zenderen terug vinden tot 1560. In het boek 'Espelo en zijn bewoners' wordt op blz. 52 nog vermeld 'Op het feest van St. Lambertus is Hendrick en Fenna ten Hulscher in de echt gegaan. Hij was echte zoon van Berend en Fenna ten Hulscher die toen aan de Koekedijk woonden'. Ook heb ik uit oude akten van het Convent van Albergen en Overijsselse Geschiedenis, en uit Delden gegevens die teruggaan tot in 1347 en ook nog tot in 1325, ook een 50 tal ten Hulscher's uit Deventer van tegen 1800 en 20 uit de gegevens Goor-Zutphen.

Uit dit alles komt wel een vraag naar

De kacheloven

Vroeger kende men slechts het open vuur in een kuil in het midden van de hut. Zo'n vuur was echter niet gemakkelijk te beheersen en vroeg veel oplettendheid. Ook ging er veel warmte en energie verloren.

Voor bepaalde doeleinden kwam er dan ook na enige tijd een eenvoudige over in trek. Bedoeld wordt de smeltoven en de bakoven.

---

voren, want volgens de gegevens woonde aan de Koekedijk te Zenderen in 1639 ook een Jan tho Hulscher. Deze Jan zou volgens de gegevens een zoon Antony ten Hulscher hebben die in begin 1700 is gehuwd met Elisabeth ten Brink. (zie hiervoor in 't In-schrien' April 1971 Blz. 22, onder Lut-teke Hulscher). De vraag is nu kan Jan tho Hulscher wel de vader zijn van Antony ten Hulscher, daar het verschil ruim 50 jaar is.

Nog een bijzonderheid kwam naar boven, en wel het volgende. Velen noemden zich met een van de volgende voorzetsels, van-, de-, to-, tho-, ten, of gewoon Hulscher of ook wel Hulschore. Ook bleek dat de voornamen Herman en Antony heel veel voorkomen. Tot slot zij nog vermeld dat er in Almelo zelfs 2 Pastoors zijn geweest met allebei de naam ten Hulscher.

Uit het bovenstaande blijkt dat ik al heel veel weet van mijn Fam. hoe die in elkaar zat maar nog niet alles. Misschien zijn er lezers onder U die mij verder kunnen helpen? Ik ben U er zeer dankbaar voor.

Mijn adres is H. J. ten Hulscher, Eikenstraat 1-9, Leeuwarden.

Het was de bakoven, die de voorloper van de kacheloven is, en waarover hier wordt gesproken.

Afkomstig van het gebied rondom de Middellandse Zee, kwam hij toch ook ten Noorden van de Alpen voor. Door opgravingen kwamen zeer eenvoudige ovens van een houten vlechtwerk, aan beide kanten met leem bestreken, te voorschijn. Bij latere opgravingen kwamen betere exemplaren te voorschijn en wel gemetseld van stenen. Door het aanbrengen van potvormige tegels werd de uitstraling van de warmte vergroot (Tirol).

Het was nog wel een bakoven; maar de warmte die hij verspreidde moest natuurlijk wel opvallen.

De naam kacheloven zegt reeds, dat deze is gemaakt van 'kachels', dit zijn 'tegels' (lat. Cacalus.)

Omstreeks 1500 werd de kacheloven als volgt gebouwd:

Eerst werd een voetstuk gemaakt van eenvoudig metselwerk of natuursteen. Er zijn ook houten en ijzeren voetstukken bekend. Op dit voetstuk rustte een vuurhaard (rechthoekig). Hierin bevond zich de ijzeren vuurkorf, waarin het vuur gestookt werd. De achterzijde stond tegen een gat in de muur, om van hieruit brandstof toe te kunnen voeren, en natuurlijk ook voor de afvoer van de rook.

Vaak kwam dit gat uit in de keuken. Bovenop het onderste deel werd een bovenbouw geplaatst, die meestal een cilinder vorm had. Ook kwam een koepel of een puntig dak voor.

De vormgeving was in die dagen volledig geïnspireerd door de gotische architectuur.

In het 95e Jahresbericht v.h. Germanisches National Museum te Neurenberg vindt men op blz. 67-71 van E. Meijer-Heisig, onder de titel: 'Eine Deutsche Bauernstube um 1500' een houtsnede van Barthel Beham met een voorstelling van een Duits 'Spinn-

stube'. Hierop is zo'n kacheloven zeer duidelijk te zien.

Een bijna technisch volmaakt geheel. De woonkamer bleef schoon en rookvrij.

Door er een bank omheen te plaatsen kon men lekker warm zitten. Ook natte kleren konden worden gedroogd aan een rek boven de kacheloven.

Het maken van deze 'tegels' en ook het bouwen van de oven, was voor het Oosten van het land, geconcentreerd in Deventer.

Alhoewel uit Keulen ook verschillende gotische tegels werden ingevoerd.

Het bakken van de tegels was een vak op zich, omdat deze vuurbestendig moesten zijn. Daardoor kwamen er dan ook maar enkele speciale kleisoorten in aanmerking en werden die ook nog eens vermengd met kiezelzand e.d.

Bij het opmetzelen van de stenen (het bouwen van de kacheloven) gebruikte men als bewapening paardehaar.

Voor de versiering werd in de gotische architectuur gebruik gemaakt van spitsbogen, maar ook blad en bloemmotieven en natuurlijk ook van heiligenfiguren.

De gevonden tegel van de kacheloven van het Huis Hengelo is nisvormig en heeft een rode scherf. De gebruikte glazuur is loodglazuur, met een toevoeging van koper of chroomoxyde, waardoor de donkergroene, doodse kleur is ontstaan.

De voorstelling is van een man (apostel?) met een stok en een geldbuidel. Ze dateert uit de eerste helft van de zestiende eeuw. De afmeting bedraagt: hoog 25,5 cm en breed 18 cm.

In het Rijksmuseum Twente bevinden zich drie van deze tegels, deze zijn afkomstig van de plaats, waar eertijds 'het Loenshof' heeft gestaan.

H. J. Nadorp
Gouden Regenstraat 8, Hengelo (O)

Gehoord en gelezen

Enschede

We lezen in Heemschut, het maandblad van de Bond Heemschut, jaarg. 51, nr. 1 (Febr. 1974): De Bond heeft zich destijds met de Gemeente en de Rijksdienst in verbinding gesteld met het verzoek te trachten de neo-gotische St. Jozefkerk voor het silhouet van de stad te behouden. Van de Rijksdienst is thans bericht ontvangen dat door de vele problemen die zich voordoen, vooral ook bij de kerkgebouwen van de latere architectuur (Cuypers), een bespreking heeft plaatsgevonden met de bissdommen om te komen tot een bepaling welke van de 19e-eeuwse kerken op de monumentenlijst geplaatst moeten worden.

Hierdoor zijn een groot aantal van de R.K. kerken door de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg en Monumentenbeschrijving op de aanvullende lijsten geplaatst.

De St. Jozefkerk werd niet van voldoende betekenis geacht. Uit het oeuvre van Cuypers is een verantwoorde keuze gemaakt. De kerk te Enschede is geïnspireerd op de Broederkerk te Zutphen maar bezit niet dezelfde kwaliteiten, waardoor zij niet op de lijst is opgenomen.

Vriezenveen

Een der mooiste en gaafst bewaarde boerderijen in het dorp is thans gerestaureerd en ingericht: de Peddemorsboerderij. Naast de authentieke inrichting van woon- en bedrijfs-gedeelte is er ook een en ander te zien aan documentatie en fotomateriaal op het gebied van Vriezenveens geschiedenis: handel op Rusland, de grote brand en de ruilverkaveling. Door de boerderij in de toekomst regelmatig voor bezichtiging open te stellen, hoopt de Ver. Oud-Vriezenveen op een grotere belangstelling van de Vriezenveners en als resultaat daarvan op aanwinsten, die de inrichting completer kunnen maken en bepaalde takken van oud Vriezenveense nijverheid, w.o. verving, meer onder de aandacht te kunnen brengen.

Losser

Voor de Borg Beuningen is het tij gekeerd. Jarenlang stond het huis met de er achter tegenaan gebouwde boerderij er erg verwaarloosd bij. Afbraak scheen onvermijdelijk, omdat geen huurders konden worden gevonden die bereid waren, de restauratie ter hand te nemen. Thans is de grond in erfpacht gegeven en het huis verkocht aan de heer en mevrouw Rotgerink te Hengelo, onder wier bewind het huis nu in de steigers staat. Alles zal zoveel mogelijk in oude stijl blijven c.q. hersteld worden, in elk geval uitwendig. Van binnen zal modern bewonen mogelijk moeten zijn.

MOLENS**Rijssen**

Wie van Almelo komend per trein of 'over de weg' Rijssen nadert en de Reggebrug passeert, ziet links een grote plastic 'wolkenkrabber' boven de bomen uitsteken. Het is de ombouw van de pelmolen, waarover vele jaren een hevige strijd is gevoerd: wel of niet restaureren. Nog in augustus 1971 betreurde, aldus de Twentsche Courant, burgemeester Smit het afwijzen van de Pelmolen-restauratie. Reden waren de hoge kosten: een half miljoen, waarvoor zeker vier molens elders konden worden hersteld. In maart 1973 werd de Pelmolen-Ter Horst Stichting gevormd en subsidie aangevraagd bij Rijk, Provincie en Gemeente. Bovendien stelde men een nieuw restauratieplan op, dat inhield, dat de molen in fasen zou worden onderhanden genomen. Eerste doel was behoeden voor verder verval en herstel van het bouwwerk zonder het maal- en drijfwerk. Onder bouwwerk wordt dan verstaan de molen met de bijgebouwen. Men is nu zover, dat verwacht kan worden, dat de kap al in april op de molen staat. Daarna zullen de romp en de overige gebouwen aan bod komen.

Boek en blad**Tubantia 1973 - 1974**

20.12 DCCW-ers schonen deze winter ongeveer dertien km. houtwal; 28.12 Peddemorsboerderij nu in oude stijl ingericht (Vriezen-

Enschede/Haaksbergen

Er is een stille maar felle strijd ontbrand om de Wissinksmolen in het Buurserzand. De gemeente Haaksbergen wil hem plaatsen op het recreatiecentrum Scholtenhagen, Enschedese kringen zien hem liever terugkeren naar de oude plek bij het erva Wissink aan de Haaksbergerstraat. En of het nog niet genoeg is, de inwoners van Buurse hebben een handtekeningactie ontketend om hem op de huidige plaats te handhaven of op een plek in Buurse neer te zetten. En nu maar touwtrekken, net zolang tot de molen, waar dan niemand aandacht aan besteedt, - want wie zal restaureren voor een ander? - tussen de wal en het schip geraakt en instort. Denkbeeldig gevaar? De molen staat er niet al te best bij. De stormen van de laatste jaren, met name de beruchte novemberstorm van 1972, hebben hem geen goed gedaan. Hij staat tamelijk eenzaam, de toeristische aandacht blijft niet altijd binnen de vereiste molenperken, om het zacht uit te drukken. En de plaats zelf is ook niet één, waar men een molen verwachten mag: midden in een natuurgebied en dan ook nog met een windbelemmerende boomgroei er omheen. Gelukkig voelt de eigenaresse, de Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten, niet voor plaatsing op Scholtenhagen. Maakt Enschede met zijn oorspronkelijke molenplaats dan toch meer kans? Het valt niet te ontkennen, dat Enschede de enige is, die én de oudste én de historisch juiste papieren en rechten heeft. En Haaksbergen pronkt toch al met meer monumenten die het van buiten de gemeente heeft binnengehaald.

veen); 10.1 Pancratiuskerk Haaksbergen krijgt ook profane functies; 25.1 Afbraak boerderij Varvik; 25.1 Klaas Berninks gevecht tegen de slopershamer (Enschedeese kunstenaar); 26.1 In Herv. Kerk Eibergen komen 12 apostelen weer 'tot leven'; 2.2 Herstel Pelmolten (Rijssen) schiet flink op; 23.2 De Ridderschap in Overijssel adelt voort; 23.2 Her roerige leven van een Vriezenveense admiraal in dienst van Ruslands tsaren; 25.2 Klooster Frenswegen wordt oecumenisch ontmoetingscentrum. Serie B. J. Hekket 'Wat betekent': 12.1 Morsinkhof, 19.1 Stermerdink, 26.1 Koldewey, 2.2 Scherphof, 9.2 Borghuis, 23.2 Weppelink.

Dagblad van het Oosten 1973 - 1974

31.12 Velen bezochten de Peddemorsboerderij in Vriezenveen; 9.1 Archeologische werkgroep krijgt Twentse afdeling; 29.1 't Groot Scholtenhagen wil stenderkast naar Haaksbergen verplaatsen; 12.2 Onderhandelingen over verkoop Warmelo: conferentie-oord of hippisch centrum? Serie G. J. Eshuis Zwerftochten door de Vechtvallei: 15.12 'Koehieder' vergaarde mest langs 's Heren wegen; 5.1 (51) Op 't Vrijlink in Diffelen voorspelde ekster onheil; 19.1 (52) Ontstond het Warmink uit het aloude Ludoloving?; 2.2 (53) Keuters aan Grote Esweg verdwenen door sanering; 16.2 (54) Diffelverhuis stond bloot aan wind en water.

Twentsche Courant 1973 - 1974

17.12 Restauratie pand St. Maartenstraat in Lossen; 9.1 Ootmarsumse molen heeft kap terug; 10.1 Kap vernieuwd (Ootm. molen); 10.1 Restauratie Pancratius moet voor 1 mei beginnen (Haaksbergen); 15.1 Erve Kampboer wordt rijk bezit voor Geesteren; 21.1 A. W. N. stelt onderzoek in naar kerkfunderingen (Butterweg Vriezenveen); 21.1 Denekampers kwaad over ontaarding van midwinterhoornblazen; 24.1 Klaas Bernink schildert Enschedese gebouwen; 28.1 Wissinksmolen binnen jaar naar Scholtenhagen; 29.1 Oude boerderij 'Varvik' sneuvelt onder brute handen van slopers; 2.2 Teylerhuis begint als apotheek nieuw leven (Lossen); 6.2 Waardevolle muurschilderingen ontdekt in Gelderse Aalten; 7.2 Restauratie Pancratius kost gemeente weinig; 11.2 Kasteel Warmelo verkocht; 13.2 Tussen 'Rusluie' en vlootvoogden; 16.2 Wat doet ons geslacht met Verwoold en Zwartkate? (Enschede); 20.2 136 katholieke kerken op de monumentenlijst; 20.2 Restauratie boerderij vordert goed (bij watermolen Diepenheim); 21.2 Kroezeboom Fleringen is niet dood, maar levend; 23.2 Waar komt stenderkast terecht? Eigenaresse voelt niet voor 'Scholtenhagen'; 26.2 Museum Buurtspoorweg eventueel naar Eibergen; 27.2 'Borg te Beuningen' herrijst uit zijn ruïnes.

Historische Sociëteit Hengelo

Een onderdeel van de Stichting 'Oald Hengel'. Na veel voorbereiding, startte de H.S.H. op 22 november j.l., met een contactavond. Aantal bezoekers 62, waarvan het merendeel, zich in de pauze, als lid lieten noteren. Voorafgegaan door een inleiding, over het doel van de H.S.H. door de heer D. J. F. Wilmink, vertoonde de heer P. Hamer een serie dia's over 'Oald Hengel'.

De tweede avond was op 24 januari 1974. Hier het doel en activiteiten nader uiteengezet door de heer H. J. Eising. Tevens werd een programma voorgesteld voor de eerste maanden. Een en ander was voorbereid door de initiatiefnemers, t.w. de heren Eising, Hamer en v. Stapele. Na de pauze vertoonde de heer F. Kreye een film over Hengelo in oorlogstijd, gemaakt door de heer Mantel.

18 mei. Bezoek aan de oude begraafplaats in Hengelo, o.l.v. de heer Hamer.

6 juli. Middagwandeling door Oele o.l.v. de heer J. J. H. Meijer.

Twentse Werkgemeenschap voor Archeologie en Historie

Secr. P. Hamer, Geraniumstraat 22 Hengelo
Tel. 05400 - 2 08 21

Programma Zomer 1974 (wijzigingen voorbehouden).

18 mei. Excursie naar Sibculo, Balderhaar, Bruinehaar, o.l.v. de heer G. J. Eshuis te Almelo.

15 juni. Excursie naar de Hümmling, o.l.v. drs. A. L. Hulshoff te Enschede.

10 augustus. Excursie naar Deventer en omgeving (klooster Ter Hunnepe).

Palthehuis O'denzaal

Museum is geopend dinsdag t/m vrijdag 10.00 - 12.00 uur en 14.00 - 17.00 uur. Zaterdags en zondags van 14.00 - 17.00 uur. Maandags gesloten.

Stichting Historische Sociëteit

Enschede - Lonneker. Secr. D. Taat, Demmerskamp 29 Lonneker.

Bijeenkomsten eerste vrijdag van de maand in de Hölterhof.

Stichting 'Oald Hengel'

Secr. J. Wilmink, Brinkstraat 5, Hengelo (O)
Bijeenkomsten: elke derde donderdag van de maand in de Sociëteit van het Concertgebouw Hengelo.

Stichting Heemkunde voor Ootmarsum en Omstreken

Stobbenkamp 13, Ootmarsum.
Museum en Los Hoes zijn geopend van maandag t.e.m. vrijdag van 9.30 - 12.00 en 14.00 - 17.00 uur, zaterdags van 14.00 tot 17.00 uur.

Bodemvondsten

Haaksbergen.

De heer J. F. Overbeek meldde een laat middeleeuwse vondst van de familie Temmink en enige amateur archeologen op het erve Vregeleman te Brummelo. De vondst werd gedaan in november 1973 bij de aanleg van een vee-stal. Uit een afvalkuil kwamen enige honderden scherven, hoofdzakelijk van kogelpotten, alsmede circa 20 scherven van Pingsdorf aardewerk. Ruim 10 meter verderop werd een vierkante, houten waterput aangetroffen, vervaardigd van horizontaal geplaatste, gedisselde planken van populierenhout met 4 eikenhouten posten in de hoekpunten (houdeterminatie: J. F. Overbeek). In de put werden veel eikels aangetroffen.

Markelo.

De heer J. F. Overbeek meldde de vondst van een 'Fels Rechteckbeil' in het kerspel Goor. De smaltoppige bijl van waarschijnlijk diabaas werd in 1972 gevonden door de heer J. Brummelhuis uit Goor, bij het graven van een halve meter diep slootje in laag terrein. De bijl bezit een zwak klokvormige omtrek met een gewelfde, vrij scherpe snede. Maten: 128 bij 57 bij 33 mm.

Markelo

Onlangs vond B. Groenewolt langs een grote zandafgraving in de Domelaar enige restanten van een ijzertijd nederzetting. Besmeten scherven en randen met vingerindrukken behoren er tot de best herkenbare scherven uit deze tijd. Tientallen jaren geleden zou hier ook een urn gevonden zijn, die helaas niet bewaard is gebleven.

Hengelo.

Op 14 en 15 juli werden dank zij de medewerking van de gemeente Hengelo enige proefsleuven uitgezet over de te bebouwen Woolder es. Dit resulteerde in de ontdekking van een nederzetting uit de Romeinse ijzertijd, vergelijkbaar met die uit Denekamp. Onder een 1.50 m. dikke eslaag bevond zich een groenachtige cultuurlaag, waarin onder meer aardewerkresten, een spinoklose en stukken bazaltlava (van maalstenen) gevonden werden en diverse grondsporen werden waargenomen. Het vondstcomplex ter weerszijden van de Woolder es leende zich niet voor opgraving, hetgeen bij latere werkzaamheden bevestigd werd.

Weerselo.

In de zgn. lage Huneborg, een min of meer rechthoekige annex aan de Huneborg te Volthe, vond de familie Oude Hengel op een tweetal plaatsen een groep kogelpot-scherven. Eén groep, waaronder een rand van Pingsdorf aardewerk, is gevonden in een persbult, de andere bij de bouw van een nieuwe schuur. Eén kogelpot is bijna gaaf gevonden, een andere kon uit de scherven gerestaureerd worden (hoogte: 28 cm.). Het is voor het eerst, dat uit de lage Huneborg vondsten bekend werden. Zij sluiten geheel aan bij de bekende vondsten van de (hoge) Huneborg.

A. D. Verlinde

Weerselo.

In augustus is het onderzoek op het terrein van het voormalig Stift Weerselo met behulp van enkele leden van de Vereniging Oudheidkamer 'Twente' onder leiding van ondergetekende gecontinueerd. De in het jaarverslag 1972 vermelde muur die in westelijke richting aansloot aan de noordzijde van de oostvleugel van het voormalige Benedictijner Klooster is opnieuw blootgelegd. In tegenstelling tot de vermeende onderbreking bleek thans, dat deze muur zich ononderbroken in westelijke richting voortzette tot een lengte van 28 meter. Een aansluiting aan het westelijke einde in noordelijke richting is niet vastgesteld. Wel kwam de fundering van een muurfragment na een onderbreking van 8 meter in noordelijke richting in de voortuin van het meest westelijk gelegen woonhuis op het terrein tevoorschijn. Dit slechts 1½ meter lange, 80 cm. brede fragment bestond uit bakstenen van 26 x 13 x 6 cm en lag circa 50 cm onder het huidige maaiveld. Constructief behoorde het stuk muur tot de 28 m lange oost-west lopende fundering en stond er loodrecht op. Een verder onderzoek in de voortuinen van de bestaande huizen die het Stifsterrein aan de noordzijde afsluiten, leverde geen funderingen van muurwerk van de voormalige noordvleugel van het klooster op. Wegens huizenbouw in de late 16de en begin 17de eeuw ter plaatse van de genoemde noordvleugel valt aan te nemen dat de middeleeuwse muurresten grondig zijn gesloopt. Een reconstructie in het terrein van een plattegrond van deze noordvleugel, vermoedelijke omtrek ca. 9-x-30 m. is slechts onder voorbehoud verantwoord.

A. L. Hulshoff

Vormgeving en druk:

Drukkerij Twentsche Courant b.v., Oldenzaal

